Тетяна ЗАПОРОЖЕЦЬ,
доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Tetyana ZAPOROZHETS,
Doctor of Science of Public Administration, Associate Professor, Professor of Global and National Security Department, Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service Taras Shevchenko National University of Kyiv
https://orcid.org/0000-0003-1914-9481

СОЦІАЛЬНА СТІЙКІСТЬ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЧИННИК НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

SOCIAL RESILIENCE AS A KEY FACTOR OF UKRAINE'S NATIONAL SECURITY IN CONDITIONS OF WAR

The article explores social resilience as a key factor of Ukraine's national security in wartime conditions. Social resilience is defined as the society's ability to maintain the integrity, solidarity, and functionality of social institutions during periods of crisis. The main components are identified as economic stability, public trust in government institutions, civic cohesion, and effective communication between the state and society. The article emphasizes the role of public policy in strengthening social resilience through support programs for the population, veterans, and internally displaced persons, as well as through the development of social services. Special attention is paid to manifestations of resilience during the war: the volunteer movement, community self-organization, business involvement in defense support, and the formation of psychological adaptability through media and education. It concludes that social resilience serves as an internal resource of national security and a decisive factor in post-war recovery by preserving social integrity and ensuring strategic agency of the state.

Keywords: social resilience, national security, Ukraine, public policy, social cohesion, wartime, recovery, governance.

Глибока трансформація соціально-економічних, інституційних і культурних процесів в Україні, спричинена війною, актуалізувала питання зміцнення соціальної стійкості як базового чинника національної безпеки. Під соціальною стійкістю слід розуміти здатність суспільства підтримувати цілісність, солідарність, функціональність соціальних інститутів і соціальних зв'язків у періоди глибоких кризових впливів. Це поняття охоплює індивідуальний, колективний рівень адаптації, а також інституційну спроможність до відновлення й ефективного реагування на деструктивні виклики. Наукові дослідження доводять, що соціальна стійкість забезпечує сталість соціальної структури, узгодженість суспільних дій та довіру до публічних інститутів, що є основою ефективного функціонування держави. Зокрема, В. Устименко наголошує, що узгодження національних підходів із політикою Європейського Союзу з питань стійкості визначає формування такої соціальної системи, яка здатна підтримувати стабільність, адаптуватися до кризових впливів і зберігати функціональність інститутів у змінних умовах. Така модель суспільства ґрунтується на принципах правової визначеності, соціальної справедливості та рівного доступу громадян до інституцій держави й публічних послуг [1].

Основні компоненти соціальної стійкості формують своєрідний фундамент національної безпеки. Передусім, *економічна стабільність* забезпечує відтворення базових соціальних функцій, підтримує добробут громадян і мінімізує соціальну напругу навіть у кризових умовах. *Довіра до інститутів влади* є важливим фактором суспільної легітимності політичних рішень і підтримки урядових заходів у сфері оборони, соціальної допомоги та відновлення. *Згуртованість і солідарність* громадян виявляються через взаємну підтримку, колективну відповідальність і спільні дії у кризових ситуаціях, зокрема в діяльності волонтерських спільнот і місцевих ініціатив. *Інформаційна безпека* набуває критичного значення як засіб

протидії дезінформації та гібридним впливам, що спрямовані на підрив суспільної довіри та деморалізацію населення. *Ефективна комунікація між державою та суспільством* забезпечує прозорість управлінських процесів, оперативну взаємодію і формування відчуття спільної мети.

У сучасних умовах саме державна політика виступає інституційною основою для формування та підтримання соціальної стійкості. Програми соціальної підтримки населення, ветеранів, внутрішньо переміщених осіб, розвиток мережі соціальних сервісів, ініціативи у сфері психологічної реабілітації та стратегічні комунікації є механізмами, що посилюють довіру громадян до влади і формують передумови для суспільної консолідації. Як зазначають О.Мульська, Т.Васильців, Р.Лупак та ін., соціальна стійкість має розглядатися не лише як статична характеристика, а як динамічний процес, що визначається балансом між вразливістю та здатністю системи адаптуватися до змін середовища [2]. У цьому сенсі соціальна стійкість стає *індикатором ефективності соціальної політики держави в умовах війни*, оскільки відображає, наскільки гнучко та послідовно держава реагує на потреби суспільства, забезпечуючи збереження соціальної справедливості, солідарності й довіри до інститутів влади.

У практичному вимірі соціальна стійкість українського суспільства під час війни проявляється через різноманітні форми громадянської активності та взаємодії між соціальними інститутами. Як зазначає О. Злобіна, війна стала потужним каталізатором зростання соціально-психологічної стійкості українців, яка проявляється у готовності до взаємодопомоги, солідарності та збереженні моральних орієнтирів у надзвичайних умовах [3]. Дослідниця підкреслює, що навіть за умов втрати роботи, вимушеного переселення чи руйнування соціальних зв'язків, українці демонструють здатність до психологічної адаптації, взаємної підтримки та активної участі у суспільному житті.

Розвиток *волонтерського руху* став ще одним визначальним проявом соціальної стійкості: мільйони громадян долучилися до гуманітарних, медичних, логістичних і психологічних ініціатив, фактично утворивши «мережеву інфраструктуру підтримки» держави у воєнний період.

Значну роль у зміцненні соціальної стійкості відіграє також *бізнес-сектор*, який переорієнтував свою діяльність на задоволення потреб оборони та суспільства. Підприємства різних масштабів долучилися до виробництва засобів індивідуального захисту, елементів екіпірування, дрібного обладнання для фронту, таких як дрони-розвідники, генератори, обігрівальні системи, тактичні аптечки, засоби зв'язку. Окрім цього, бізнес активно підтримує благодійні та гуманітарні ініціативи, забезпечує логістику постачання необхідних товарів, фінансує програми допомоги переселенцям, постраждалим громадам. Дослідження М. Кизима, В. Хаустової та О. Ягольницького свідчить, що саме синергія між державою, бізнесом і громадянським суспільством створює умови для відновлення економічного потенціалу й стабілізації соціальної системи навіть за умов тривалої війни [4]. Автори наголошують, що соціальна стійкість формується на основі усвідомлення спільної відповідальності за збереження державності, а її розвиток потребує системного управління ризиками, спрямованого на підтримку життєздатності соціуму.

Окремої уваги заслуговує *роль медіа та системи освіти* у формуванні психологічної стійкості. Вони виконують функцію соціального посередництва, забезпечують достовірну інформацію, сприяють зниженню рівня тривожності, формують у громадян почуття контролю над ситуацією. Як підкреслюють О. Панькова та Н. Самолюк, гуманітарний вимір соціальної безпеки базується на принципах *human security* та *resilience*, що спрямовані на забезпечення людської гідності, психологічного комфорту й соціальної інтеграції, особливо для внутрішньо переміщених осіб [5]. Такий підхід дозволяє зміцнити соціальну структуру суспільства, зменшити рівень маргіналізації вразливих груп і посилити довіру до інститутів держави.

Отже, соціальна стійкість українського суспільства у воєнний час постає як ключовий внутрішній ресурс забезпечення національної безпеки. Вона формує нематеріальний, але стратегічно важливий «внутрішній фронт» опору, який визначає здатність держави зберігати керованість, легітимність і довіру громадян. У цьому контексті соціальну стійкість слід розглядати як **багаторівневу категорію**, яка поєднує соціально-психологічну адаптивність, інституційну ефективність і ціннісну єдність суспільства. Соціальна стійкість виступає **детермінантою обороноздатності держави** та основою післявоєнного відновлення на засадах солідарності, довіри й відповідальності, що відповідає сучасним європейським підходам до моделі *resilient society* як суспільства, здатного ефективно відновлюватися після криз, зберігаючи соціальну цілісність та стратегічну суб'єктність.

Список використаних джерел

1. Устименко, В. The social dimension of resilience: national approaches and EU policy (a comparative legal study). *Demography and Social Economy*, 2024. № 58(4), С. 79-94. URL: https://doi.org/10.15407/dse2024.04.079

2. Mulska, O., Vasyltsiv, T., Lupak, R., Baranyak, I., Levytska, O., & Pykus, I. Social Resilience and Vulnerability: a Novel Methodology for Identifying Bifurcation Points. *Science and Innovation*, 2025. № 21(4), С. 3-20. URL: https://doi.org/10.15407/scine21.04.003

3. Злобіна, О. Dynamics of social and psychological resilience of the population of Ukraine during the war. *Demography and Social Economy*, 2024. № 58(4), 148-164. URL: https://doi.org/10.15407/dse2024.04.148

4. Кизим, М., Хаустова, В., Ягольницький, О. Assessment and ways to improve the resilience of ukrainian society. *Demography and Social Economy*, 2024. № 58(4), С.24-44. URL: https://doi.org/10.15407/dse2024.04.024

5. Панькова О., Самолюк Н. Формування соціальної безпеки людини на засадах human security та resilience: вектор людиноцентричності на прикладі ВПО України. *Research Europe,* 2025. С.68-72. URL: https://researcheurope.org/wp-content/uploads/2025/06/re-21.05.25.pdf